

Hyrnsalmi Oravijärvi

105 01 0038

Historiallisen ajan muinaisjäännöksen koekaivaus 2004

Kunta: Hyrnsalmi

Kylä: Oravijärvi

Tila: yhteismaa 878:3

Kiinteistönummus: 105-405-0878-0003

Maanomistaja: yhteismaa

Peruskartta: 3443 08 HYRYNSALMI

Koordinaatit: p = 7171 14, i = 3564 84, k = 187

Kohteen muinaisjäännösluettelonumero: 38

Aikaisemmat tiedot: O.A.F.Mustonen, Kajaanin kihlakuntakertomus 1884.

Aikaisemmat tutkimukset: Matti Huurre, tarkastus 1976

Aikaisemmat löydöt: -

Kaivauslöydöt: KM 35057: 1-3, kvartssia.

Luettelo kertomukseen liittyvistä kartoista on sivulla 6.

Luettelo kertomukseen liittyvistä valokuvista on sivulla 6.

Sivut 7-10 ovat kertomukseen liittyviä kartoja.

Sivut ovat kertomukseen liittyviä valokuvia.

Tiivistelmä

Hyrnsalmen Oravijärven rannalla tutkittiin muinaisjäännöstä, joka perimätiedon mukaan on lappalaisen asunto. Paikalla on pyöreähkö valli. Sen sisään jää läpimitaltaan neljän metrin suuruinen alue. Kohteeseen tehtiin yhteensä 2,2 neliön suuruinen kaivaus Vallin läpi kohteen keskustaam kaivetusta koeajasta ei paljastunut mitään kohteen tarkoitusta selvittävää. Sisällä ei havaittu esimerkiksi lattiatasoa tai kulttuurikerrosta. Vallin korkeimpaan ja leveimpään kohtaan tehtiin koeaukko osoitti, että siinä ei, aikaisemmista tiedoista poiketen, ole kivirakennusta, kiukaasta puunmuuttakaan. Kohteesta löytyi kaksi kvartsimpalaa, joissa oli merkkejä ihmisen muokkauksesta. Toinen vaikutti tuluskiveltä, toisessa sen sijaan oli mesoliittisia piirteitä.

Etukäteistietojen mukaan paikalla olevasta lappalaisen venevalkamasta ei tehty havaintoja. Tähän saattoi olla syynä järven kevään korkeaa vedenpintaa.

Tutkimuksen tausta

Hyrnsalmella on kaksi muinaisjäännöstä, joita perimätieto väittää lappalaisten asunnoiksi. Nämä ovat Oravijärvi ja Kaarre (nro 26). Hyrnsalmen lukion historian lehtorin fil. lis. Markku Korteniemen aloitteesta näissä kohteissa tehtiin pienet koekaivaukset kohteiden todellisen luonteen selvittämiseksi. Kaivaukset toteutettiin lukion kurssina. Tutkimusten vastuullisena johtajana oli Kainuun Museon arkeologi Esa Suominen. Korteniemen lisäksi kaivauksiin osallistui enimmillään kuusi lukiolaista neljän päivän ajan. Maastotyöt tehtiin 1.-9.6.

Aiemmat tiedot

O.A.F.Mustonen mainitsee Kajaanin kihlakuntakertomuksessaan vuodelta 1884 Oravijärven rannoilla olevista lappalaisten jättämiä jälkiä. Hän tosin epäilee ainakin joitain niistä myöhemmiksi rakennusten jäänteiksi. Joka tapauksessa järveen liittyy lappalaisista kertovaa perimätietoa. Ainoa nykyisin tunnettu konkreettinen jäännös on järven itärannalla. Siellä on kumpare ja valli joita pidetään asunnon jäänteinä. Tästä viitisenkymmentä metriä pohjoiseen kerrotaan järven pohjoisrannalla olevan kivilatomuksen, joka on jäänteinä lappalaisen venevalkamasta.

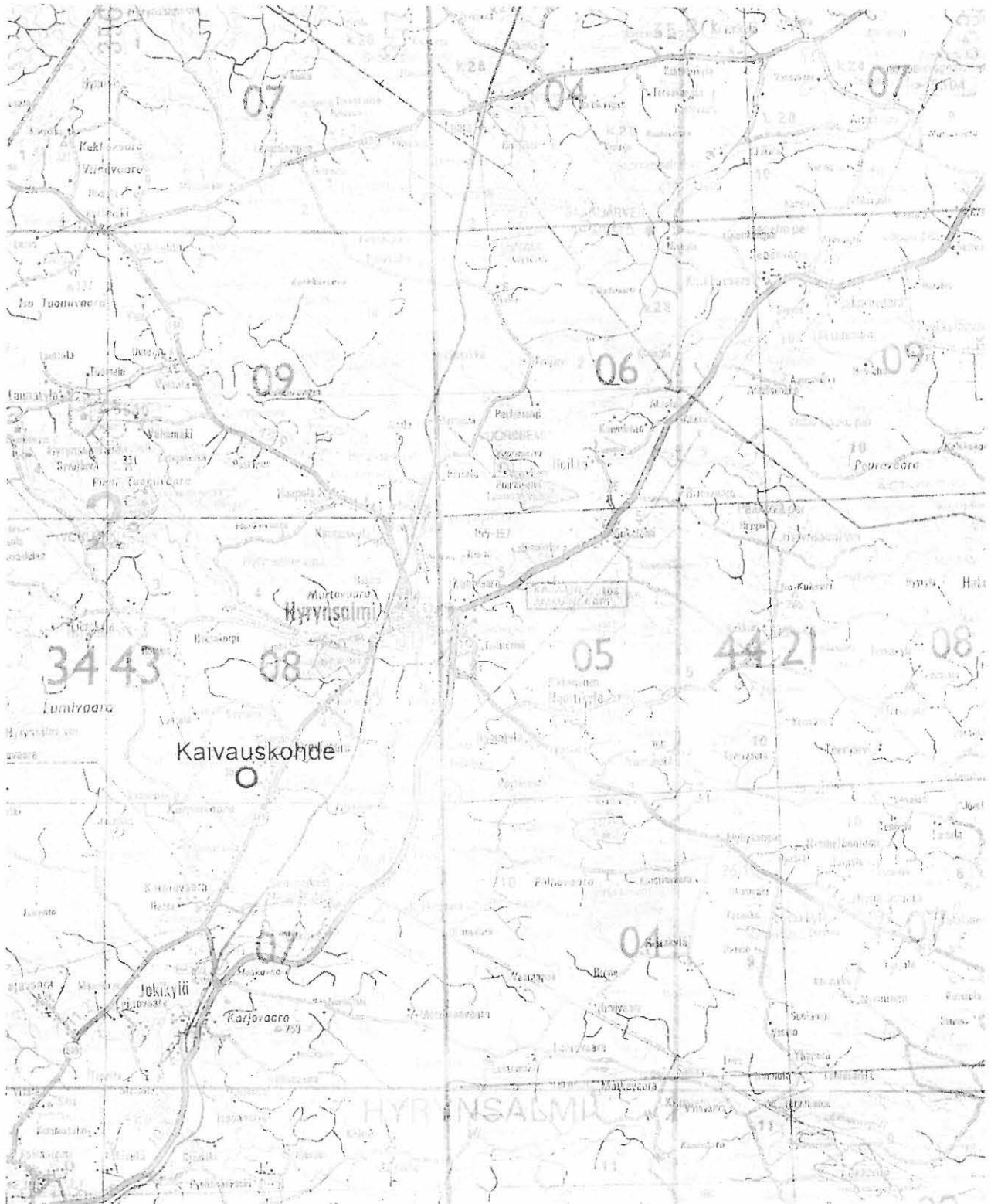
paikassa. Aataminniemen pohjoisosaan virtaa idästä pieni puro, jonka pohjoispuolella on rannassa olevaan veneenpitopaikkaan johtava polku. Kohde on purosta 25 metriä pohjoiseen, kymmenen metrin päässä rannasta. Suoperäinen, muhkurainen maasto laskee selvästi rantaa kohti. paikka kasvaa pientä sekametsää ja katajaa.

Kopio peruskartasta 3443 08 HYRYNSALMI 1:120 000, 1972

Kohteen kuvaus

Paikalla on pyöreähkö valli. Se on selvin rannan puolella, sieltä vallin korkeus on puolen metrin luokkaa ja leveyttä sillä on puolisentoista metriä. Ylärinnettä kohti valli madaltuu ja rinteiden puoleisella reunalla se on hyvin matala, itäkulmassa se tuntuu puuttuvan kokonaan. Maaston epätasaisuuden vuoksi tulkintaa on vaikea tehdä. Vallin sisähalkaisija on runsaat neljä metriä. Pohjoiskulmassa valli on selvästi levein, siellä saattoi

Kopio metsähallituksen matkailukartasta M11, 1:200 000, 1994.

Kohteen sijainti

Kohde sijaitsee Hyrynsalmen kirkolta hieman vajaan 10 km lounaaseen, Oravijärven itärannan eteläosassa, peruskarttaan merkitystä Koistilan talosta vajaan 0.7 km länsiluoteeseen, Aataminniemiksi nimetyssä

ajatella turpeen alla olevan jonkinlainen rakennelma. Muinaisjäännösluettelossa puhutaan kivikasasta tai kiukaasta.

Tutkimuksen aikaan vesi järvestä oli korkealla. Ilmeisesti siksi rannassa oleva kiviladelmä, lappalaisen valkama, ei ollut näkyvissä. Jokin kivirakennelma noin 50 metriä kohteesta pohjoiseen vedessä paikkakuntalaisten kertoman mukaan kuitenkin on.

Kaivaustekniikka

Käytettävissä olleesta ajasta ja työvoimasta johtuen tutkimus piti tehdä mahdollisimman pienenä. Niinpä se toteutettiin kaivamalla puolen metrin levyinen ja neljän metrin pituinen oja itäisen vallin läpi kohteen keskelle. Tällä haluttiin selvittää vallin rakennetta ja etsiä lattiatasoa yms. asumisen jälkiä vallin sisältä. Kooja sijoitettiin sellaiseen kohtaan valliin, jossa puut ja muu kasvillisuus hättäsivät kaivamista mahdollisimman vähän. Lisäksi pohjoiskulmaan kaivettiin pieni koekuoppa. Sillä haluttiin selvittää, onko siellä jotain kiukaan tapaista. Kaivaminen tehtiin tilanteesta ja kaivajasta riippuen lapiolla tai kaivauslastalla.

Kaivausta varten paikalle luotiin koordinaatisto. Se oli tietenkin yksinkertaisinta tehdä koojan suuntaiseksi, niinpä x-akselin suunnaksi tuli karkeasti lounas-koillinen. Kohteen keskellä olevalle mielivaltaiselle pisteelle annettiin arvo $x = 50$, $y = 200$.

Korkeusmittausten kiintopisteenä käytettiin jäännöksestä 5–6 metrin päässä idässä sijaitsevaa noin metrin korkuista maakiveä. Sen korkeutta meren pinnasta ei mitattu. Lähin peruskartasta löytynyt korkeusmittauspiste sijaitsee viiden kilometrin päässä pohjoisessa. Korkeuden siirtäminen sieltä olisi ollut käytännössä mahdotonta. Kun asialla ei ole tällaiselle kohteelle mitään merkitystä, tyydyttiin mittaamaan korkeus järven pinnasta. Kohde on noin 1,5 metriä Oravijärven pintaa korkeammalla. Kiintopisteen lukema oli 008 ja järven vedenpinnan lukema 358. Järven peruskarttaan merkitty korkeus meren pinnasta on 185,3 metriä. Tutkimusajankohtana järven pinta oli jonkin verran normaalia korkeammalla.

Kaivaushavainnot

Kooja sijaitsi koordinaatistossa kohdassa 50/200-204. Sen pituus oli siis neljä ja leveys 0,5 metriä. Poikkileikkauksessa ei havaittu mitään kohteen tarkoitusta selventävää. Maa paikalla on kivikkoista savimaata. Vallin vieressä oli irtonaisia kiviä, ulkopuolella vain jokunen, sisäpuolella oli noin metrin leveydeltä suurehkoja kiviä. Noin 75 cm leveän vallin kohdalla maassa on alunperinkin ollut kohouma, nyt siinä oli turpeen alla lisäksi kymmenisen senttiä harmaata täyttemaata. Vallin sisällä ei havaittu mitään lattiatasoon tai muuhun asumiskäyttöön viittaavaa.

Pohjoiskulmaan tehtiin 0,4 x 0,5 m kokoinen koekuoppa 51,50/201,50. Turpeen alla oli harmaata savihiesua. Sen joukossa oli joitain yksittäisiä kiviä. Ne eivät olleet palaneita. Kyseessä ei siis ollut mikään kiviröykkiö, kiukaasta puhumattakaan.

Löydöt

Kaivauksessa otettiin talteen jonkin verran kvartsinpaloja. Ne vaikuttivat lähinnä luontaisilta, mutta varmuuden vuoksi ne lähetettiin tutkittaviksi dosentti Tuija Rankamalle. Vastauksessaan hän korosti, että tuollaisista yksittäisistä kvartseista on hyvin vaikea sanoa mitään ehdottoman varmaa. Hän erotti kahdessa kvartsinpalassa ihmisen toimintaan viittaavia jälkiä. Molemmat palat löytyivät vallin ulkopuolelta. Toinen pala on hänen mukaansa luontainen, mutta sen reunassa on kolme vierekkäistä retussia. Siksi sitä voi epäillä tuluskiveksi. Toinen on alasiydin, jossa on kolme iskuarpea. Rankaman mukaan "oikeastaan voisi puhua yhden iskutason säilyimestä, jota on pidetty kovalla alasiydillä (alapää on murskaantunut)". Kyseessä on lähinnä mesoliittinen tyyppi. Kuluneet särmätkin viittaavat suureen ikään ja mahdollisesti veden pyöritykseen.

Kaivaustulokset

Kaivauksessa ei havaittu mitään kohteen luonnetta selventävää. Paikalla ei ole kiviröykkiötä tai kiuasta. Valli on selvästi ihmisen tekemä, maanoksesta päätellen se on peräisin historialliselta ajalta. Tarkempi ikä tai vallin tarkoitus jäivät kuitenkin ratkaisematta.

Löytynyt, mahdollisesti tuluksena käytetty kvartsi sopii yhteen paikasta olevien ennakkotietojen kanssa. Sen sijaan mesoliittinen löytö ei voi mitenkään kuulla yhteen tutkitun rakenteen kanssa. Koska mitään muuta kivikauteen viittaavaa ei paikalla havaittu, sen löytymisen paikalta jää selitystä vaille.

Kajaanissa 22.4.2005

Eisa Suominen

Kertomukseen liittyvät kartat

Yleiskartta	1:250	A3	s. 7
Rantatörmän profiili	1:50	A3	s. 8
Koeoja 49,5/200–203 ja koeruutu 51/201,5, pintavaaitus ja taso 1	1:25	A3	s. 9
Koeojan 49,5/200–203 itäprofiili	1:10	A3	s: 10

Kertomukseen liittyvät valokuvat.

Kainuun Museon luettelonumeroita. Kaikki kuvat Eisa Suominen 2004.

Mustavalkonegatiivit

- 6891: 1 Kohde idästä. Vasemmassa reunassa veneenpitopaikka.
2 Kohde etelästä.
3 Koeoja paalutettuna. N.
4 Koeoja turpeenpoiston jälkeen. NE.
5 Valli turpeenpoiston jälkeen. NW.
6 Koeoja koillisesta.
7 Vallin kohta koeojan reunassa. NW.
8 Koeoja pohjoisesta.
9 Koekuoppa 51,50/210,50 lounaasta.
10 Kohde kaivauksen jälkeen.
11 Työkuva.
12 Työkuva.
13 Työkuva.
14 Työkuva.
15 Työkuva.
16 Työkuva, keskellä seisomassa Markku Korteniemi.
17 Työkuva.

Väridiat

- 6891:18 Kohde idästä. Vasemmassa reunassa veneenpitopaikka.
19 Kohde etelästä.
20 Koeoja paalutettuna. N.
21 Koeoja turpeenpoiston jälkeen. NE.
22 Valli turpeenpoiston jälkeen. NW.
23 Koeoja koillisesta.
24 Vallin kohta koeojan reunassa. NW.
25 Koeoja pohjoisesta.
26 Koekuoppa 51,50/210,50 lounaasta.
27 Työkuva, seisomassa Markku Korteniemi.
28 Työkuva, seisomassa Markku Korteniemi.
29 Työkuva, löytöä tutkimassa Markku Korteniemi.
30 Työkuva, kuvassa mukana Markku Korteniemi ja Kalle Juntunen.
31 Työkuva.
32 Työkuva.
33 Työkuva.

HYRYNSALMI
ORAVIJÄRVI
ESA SUOMINEN 2004

ORAVIJÄRVI 185,3 m mpy

KARTTA 1
ASUINPAIKKAVALLI
YLEISKARTTA
KP = 008 MK 1:250

10m

Aataminniemi

Piirros Markku Korteniemi

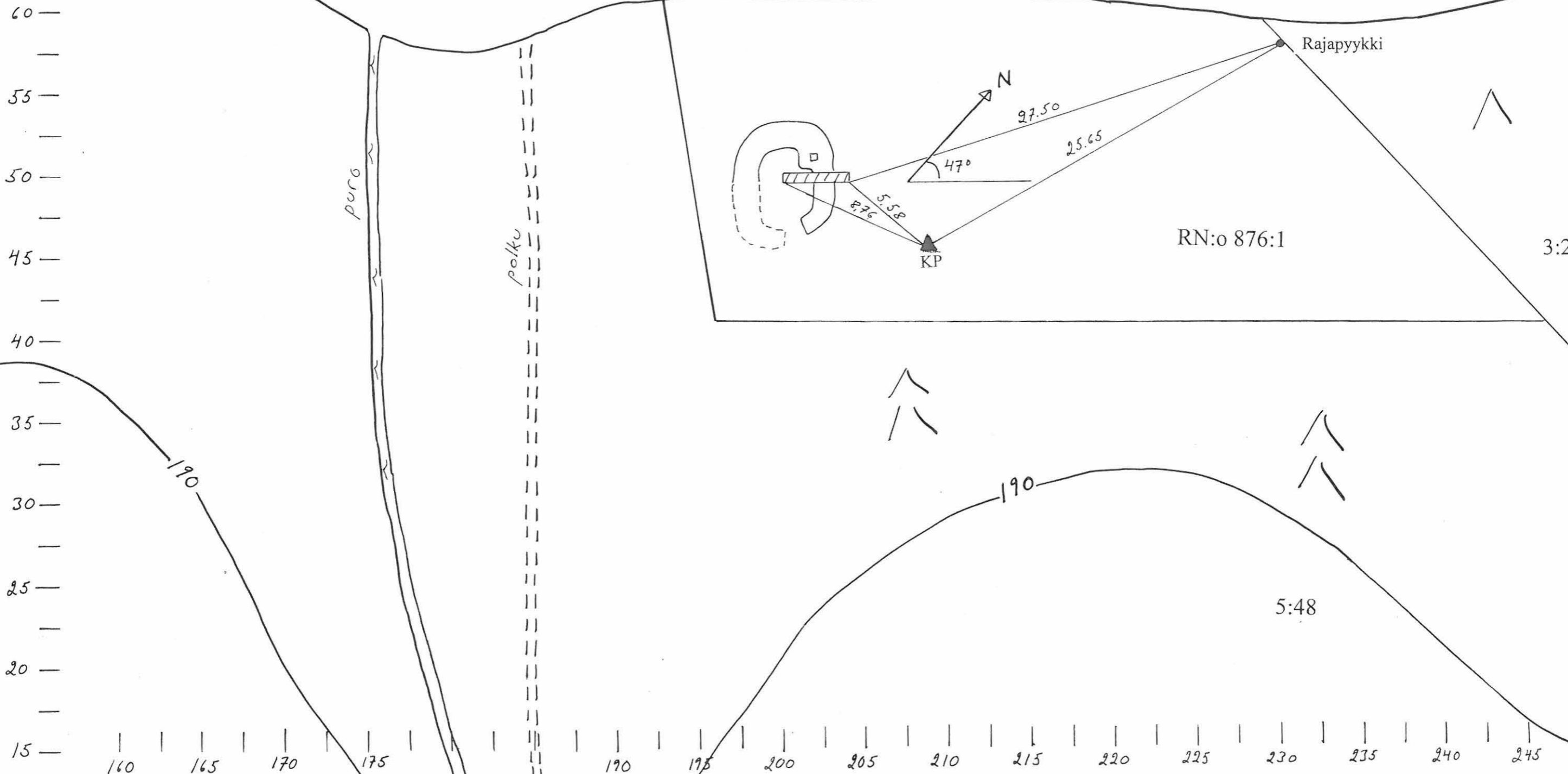
Lappalaisten valkama ?

Rajapyykki

RN:o 876:1

3:20

5:48

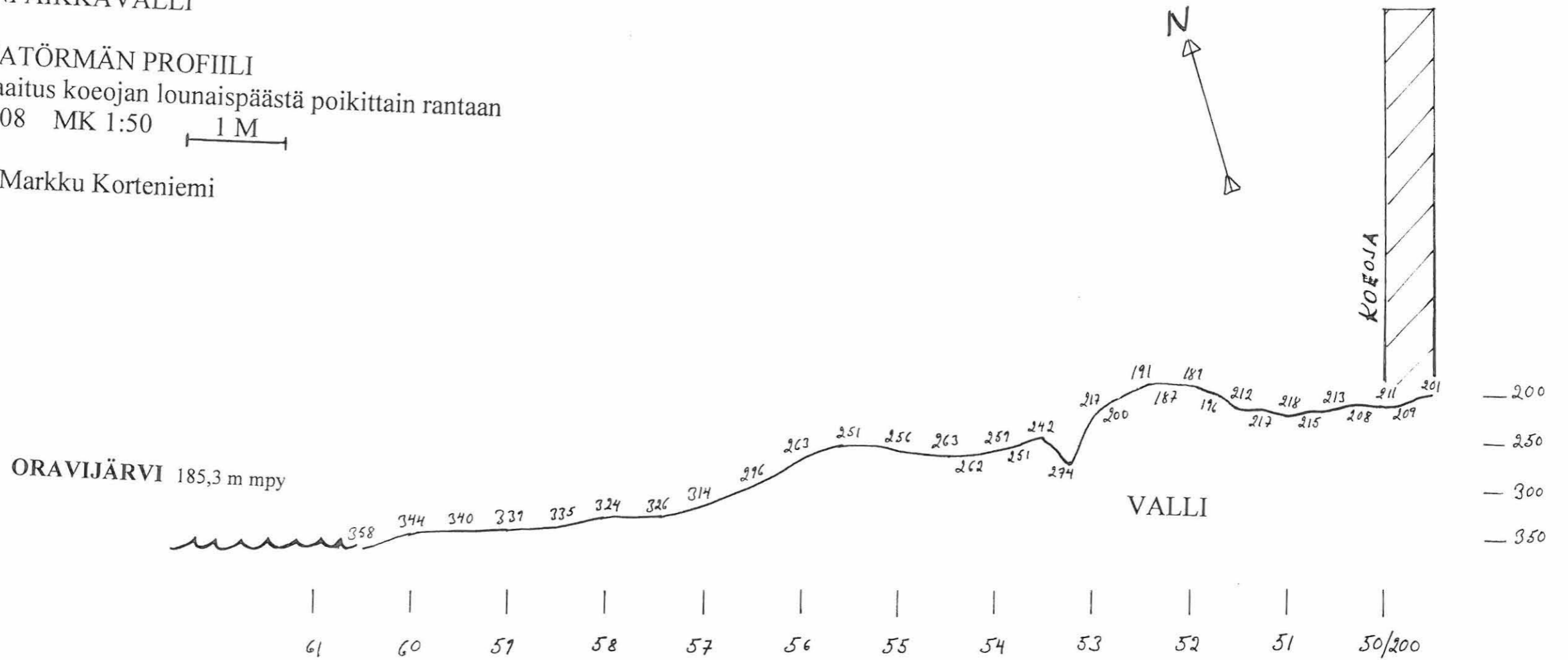

HYRYNSALMI
ORAVIJÄRVI
ESA SUOMINEN 2004

KARTTA 2
ASUINPAIKKAVALLI

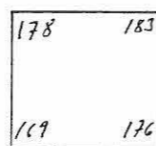
RANTATÖRMÄN PROFILI
Pintavaaitus koeojan lounaispäästä poikittain rantaan
KP = 008 MK 1:50 1 M

Piirros Markku Korteniemi

HYRYNSALMI
ORAVIJÄRVI
ESA SUOMINEN 2004

51,5/201,5 51,5/202

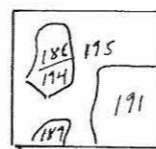
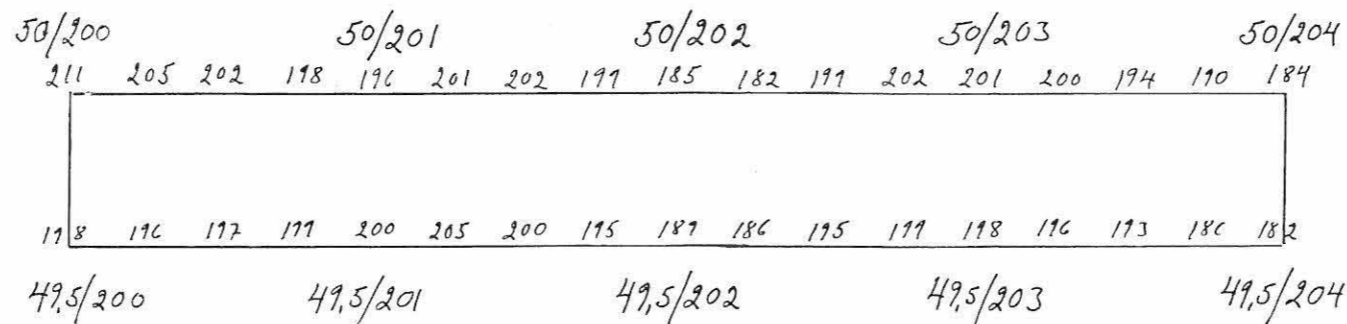

KARTTA 3
ASUINPAIKKAVALLI
KOEJOJA JA KOERUUTU
PINTAVAAITUS JA ITASO
KP = 008 MK 1:25

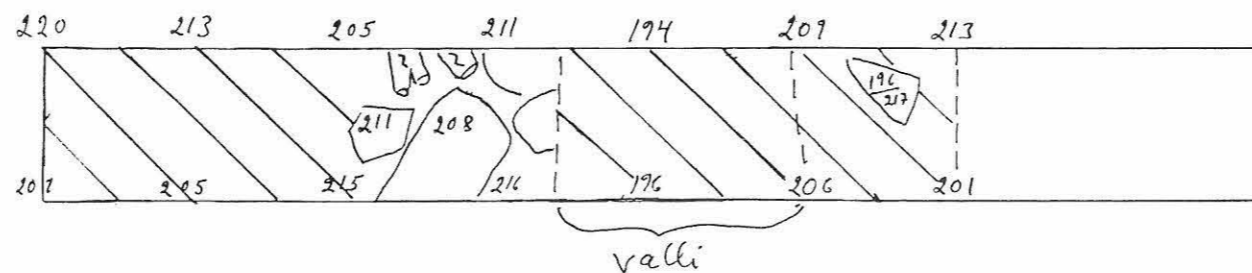

Piirros Markku Korteniemi

PINTAVAAITUS

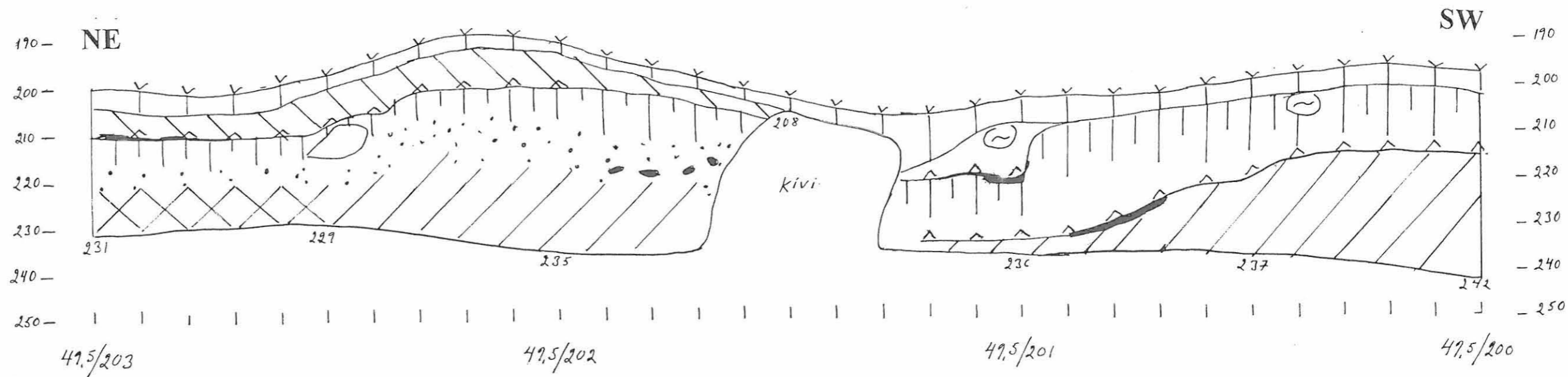

ITASO JA VAAITUS

- LIKAANTUNUT / NOKEENTUNUT MAA
- KIVIÄ
- JUURI
- KOSKEMATON POHJAMAA

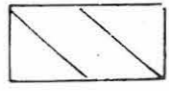
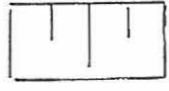
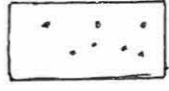
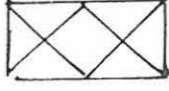
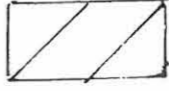
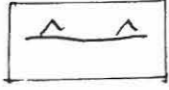

HYRYNSALMI
ORAVIJÄRVI
ESA SUOMINEN 2004

KARTTA 4
ASUINPAIKKAVALLI
KOEJOJAN ITÄPROFIILI 49,5/203-200
KP = 008 MK 1:10

50 CM

Piirros Markku Korteniemi

- TURVE JA
KARIKE, PUUNJUURI
- LIKAANTUNUT (NOKINEN)
SAVENSEKAINEN MAA
- HARMAA HUUHTOUMA
- PUN. RUSK. RIKASTUMA
- SAVI
- KOSKEMATON MAA
- VANHA MAANPINTA
(TURVE JA KARIKE)
- HIILTÄ, KIVI

HYRYNSALMI ORAVIJÄRVI

KaiM 6891:1

Kuva 1. Kohde idästä. Vasemmassa reunassa veneenpitopaikka.

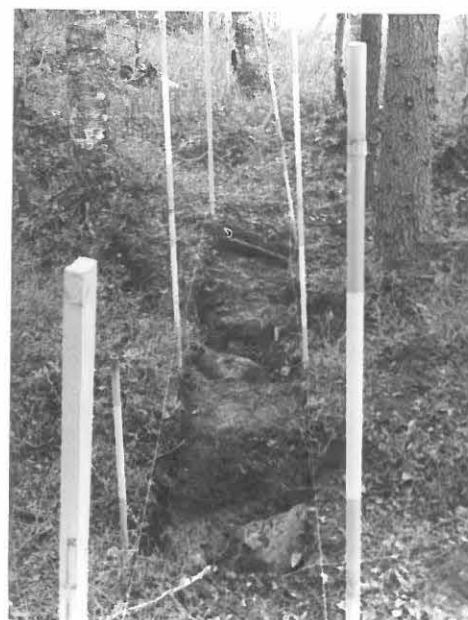
KaiM 6891:2

Kuva 2. Kohde etelästä.

KaiM 6891:3

Kuva 3. Koeoja paalutettuna. N.

KaiM 6891:4

Kuva 4. Koeoja turpeenpoiston jälkeen. NE.

HYRYNSALMI ORAVIJÄRVI

KaiM6891:5

Kuva 5. Valli turpeenpoiston jälkeen. NW.

KaiM 6891:6

Kuva 6. Koeoja koillisesta.

KaiM 6891:8

Kuva 7. Koeoja pohjoisesta.

KaiM 6891:7

Kuva 8. Vallin kohta koeojan reunassa.
NW.

HYRYNSALMI ORAVIJÄRVI

Kuva 9. Koekuoppa 51,50/210,50 lounaasta.
KaiM6891:9

Kuva 10. Kohde kaivauksen jälkeen.
KaiM 6891:10

Kuva 11. Työkuva.
KaiM 6891:14

Kuva 12. Työkuva, keskellä seisomassa Markku Korteniemi.
KaiM 6891:16